

Smučar, krajepisec in organizator

Rudolf Badjura (1881–1963)

Besedilo: Milka Bokal

19. septembra 2013 je minilo 50 let od smrti Rudolfa Badjure, pomembnega člana alpinističnega društva Dren, organizatorja planinstva in smučarstva ter pisca številnih planinskih vodnikov.

Rojen je bil v Litiji, poklicna pot ga je vodila v Prago na trgovsko akademijo. Zaposlil se je kot turistični delavec v takratnih tovrstnih ustanovah, a materialna podpora njegovemu delu je bila dokaj pičila. Že kot otrok je bil veliko v naravi, služenje v avstrijski vojski pri alpcih pa mu je vzbudilo nagnjenje do smučanja. Še pred prvo svetovno vojno je naredil tečaj za smučarskega učitelja in bil

prvi s tovrstno izobrazbo pri nas. Med prvo svetovno vojno je kot poveljnik 1. alpinske čete branil greben med Stolom in Tromejo in bil v navezi z generalom Maistrom. Njegovo delo je izjemno bogato; razdelili bi ga lahko na tri področja. Tako rekoč neprekosljiv je bil v pisanju krajepisnih vodnikov, njegove velike zasluge pa segajo tudi na besedoslovno in organizatorsko delo za slovensko smučanje in planinstvo.

Rudolf Badjura in Pavel Kunaver na Veliki planini leta 1910 ali 1911 Foto: Josip Kunaver

Badjurovi krajepisni vodniki

Vodniki so koristna praktična zbirka napotkov, ki pridejo še kako prav ob potepanjih po naravi. Tega se je zavedal tudi Badjura in zato se je z veliko vnemo lotil te do tedaj še neznane dejavnosti. Podatke je črpal na kraju samem, kar dokazujejo številne podrobnosti in natančni opisi krajev. Že v prvem vodniku Na Triglav (1913) se tako razkrije: "Triglavska pota pa sem sestavil po lastnih opazovanjih in zapiskih z raznih svojih prejšnjih potovanj, zlasti pa z lanskimi, ko sem jih nalašč v to svrhu še enkrat po redu prehodil."

V ozadju njegovih vodnikov tli zraščenost s slovensko zemljo in konec koncev tudi njegov poveljniški duh. Ko v vodniku Pohorje (1924) v skladu s takratno dobo vabi "na severno našo mejo ob Dravi" poleg Slovencev tudi Hrvate in Srbe, izrazi željo, "da spoznajo tudi ta lepi kos naše trdo priborjene zemlje". Leta 1927 se je lotil sosednjega področja, izdal je vodnik Kozjakovo pogorje nad Dravo (1927).

Ob svojem krajepisnem prizadevanju je naletel tudi na ovire, o katerih odkrito spregovori prav v vodniku o svojih rojstnih krajih, v vodniku Zasavje (1928): "... vkljub razmeroma jako razviti turistik v Sloveniji še nismo dospeli na deželi tako daleč, da bi se mogli popolnoma zanašati na markacije – ljudstvo ne prizanaša do 2000 metrov 'prav nobeni' (razprto tiskano, op. M. B.)."

Vodnika Sto izletov po Dolenjskem, Gorenjskem in Notranjskem (1930) ter Izleti po Karavankah (1932) širita njegovo potopisno pozornost še na druga slovenska območja. Svojih vodniških del ni omejeval z letnimi časi, ki so za hojo pripravnejši. Lotil se je tudi zimskih razmer, pri čemer je na dan privrela njegova smučarska strast. To razodeva Zimski vodnik po Sloveniji (1934). Vprašanje je, ali je turnosmučarska literatura do danes preseгла širokopoteznost Badjurovega poznavanja turnosmučarskih predelov v Sloveniji. V Izbranih izletih (1953) je strnil svoje vedenje o Sloveniji v 55 obiska vrednih krajev ali območij, ki jih je razdelil po naslednjih razdelkih: Gorenjska in goriška stran, Kamniška stran, Notranjska stran, Zasavje in Dolenjska stran. V njegovih vodnikih so privlačno opisani naravni in kulturni

spomeniki, sakralna arhitektura, ne pozabi niti na arheološke najdbe. Pogosto so za popestritev dodane folklorne pripovedi. V družbeno aktualnem vzdušju takratne dobe je svoji zbirki vodnikov dodal tudi v srbskem in hrvaškem jeziku pisan vodnik Jugoslovenske Alpe (1922).

Vodniki kot zbirke izčrpnih podatkov

Badjurovi vodniki kipijo od nazornih podatkov, ki so skrbno razdeljeni v

Rudolf Badjura

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Badjurin smučarski tečaj v ljubljanskem Tivoliju

Foto: Josip Kunaver

posamezne rubrike, zato so pregledni in pripravljeni za iskanje podatkov. K temu pripomorejo še kazala krajev, format A5 pa jih naredi priročne za prenašanje. Zbirke kratkic vključujejo podatke o železniških postajah, garažah (!), vozovih v vpregami, gostilnah, hotelih, "posojilnicah, hranilnicah in bankah", lekarnah, o možnosti zdravniške oskrbe, o poštah, šolah, električni razsvetljavi, tovarnah, gradovih, dvorcih, kopaljšičih. Za lažje iskanje je izoblikoval številne ikone: srček na primer pomeni primernost poti za otroke. Badjurovo natančnost pa naj prikažejo naslednji časovni podatki, ki bi jih težko našli v sodobnih vodnikih: "Dober pešec rabi za 1 km hoje po ravnem 12 minut (torej povprečno 5 km na 1 uro), počasnejši 15 minut, voz približno 6–7 minut, kolesar in avtobus 3–4 minute, luksuzen avto pa 1–2 minuti. Za hojo v breg rabimo povprečno 12–13 minut na 100 m višine (približno 400 m na 1 uro), za hojo navzdol pa računamo navadno samo 2/3 odmerjenega časa navkreber." Konec koncev je prijateljevanje z Drenovci, med katerimi so bili odlični fotografi, prispevalo k opremi s fotografijami.

Badjurovi vodniki so nastajali, ko je bil slovenski turizem še v povojih, in so tako dokument časa, prometnih povezav, gostinskih možnosti ter z nekaterimi dejstvi pričajo o razvitosti slovenskega podeželja. Kje pa sicer lahko najdemo podatke o oskrbi z elektriko med obema vojnama v posameznih krajih? Ali pa karto z ulicami Ljubljane iz leta 1922 in Maribora iz leta 1924? Z navajanjem kulturnozgodovinskih dejstev pa so še danes uporaben vir za poznavanje krajev (prim.

Mali, a po vsebini veliki
Badjurovi vodniki
Foto: Milka Bokal

www.gore-ljudje.net/novosti/4327/Badjurova_krozna_pot). Poleg tega so po sistematičnosti še vedno lahko z gled sestavljanja vodnikov.

Badjurovo besedoslovno delo

Badjura beležnice na svojih poteh ni uporabljal samo za zapisovanje potopisnih podatkov. S svojim izvrstnim jezikovnim poslušom za ljudska imena oblik zemljišč in za ledinska

Božični mir na Kriški planini leta 1914.
Drugod v Evropi že divja krvava vojna.
Foto: Josip Kunaver

imena je prisluhnil svojim sogovornikom ter jih vestno spravljal na papir. Tako so se med njegovimi zapiski znašli mnogi izrazi iz geomorfologije, sam je to področje imenoval ljudska geografija. Še posebej ga je zanimalo izrazje za gorske prehode, kar je objavil v drobni knjižici z naslovom Gorski prehodi v luči ljudske geografije (1951). Njegovo načelo je bilo, da "se seznanimo z načeli, pravili, ki so se jih držali naši pradedje pri krščevanju prevalskih imen" in tako našim zanamcem zapustimo trajno trdno podlago in jasne smernice za pravilno poimenovanje. Kdo danes

še ve, da ime Posavski holm velja za Šmarno goro, kar je pripis k fotografiji tega rogljatega hriba v bližini Ljubljane v tej knjigi. Med izrazi za prevale, ki jih Badjura priporoča in so se "skrili" v lastna zemljepisna imena, so na primer prag, predel(ec), pretolč, prehodavci. V delu Ljudska geografija (1953) je zbirko ljudskih izrazov še dopolnil.

A Badjurova beležnica je najbolj obogatila slovensko smučarsko izrazje. Športno smučanje se je po prvi svetovni vojni šele začelo uveljavljati. V Metuljah na Blokah so mu "očanci, ki so že na drugi svet škilili", natresli kopico smučarskih izrazov, kar je s pridom uporabil v knjižicah Smučka terminologija (1921) in Smučar (1924), ki je prvi priročnik za učenje smučanja pri nas. Opozoril je na različne vrste snega in poudarjal, da imajo na Blokah kar štiri izraze za smuči: smuke, smuče, smučke, smučice. Bloško starosvetno smučanje in besedje (1956) je zadnja od njegovih smučanju posvečenih knjig. Badjuro imamo tako z vso pravico za začetnika slovenske smučarske terminologije.

Badjurovo organizatorsko delo

Badjura je kot organizator največ prispeval k uveljavitvi slovenskega smučanja. Novodobni šport je nadvse vzneseno označil, smučarji so mu bili "poosebljena živahnost, rdečelična veselost in zdravje". Pripravil je številne smučarske tečaje, na katerih je prikazoval tisto, kar je pred tem natančno obdelal v knjižicah. S povezavo nazornega pedagoškega in teoretičnega dela je najbolj učinkovito poskrbel za širjenje svojih načel in izrazov v prakso. Tako si je postavil spomenik, ki ga v marsikaterih dejstvih današnji čas še ni presegel. ○

